

Arkivsak: 16/3664 - 10 (16/38529)

Saksdokumenter:

Tittel	Dok. ID
statement.-wcc-indigenous-reconcilliation-conference-june-21-2016-final-version-337228	1534167
statement-from-the-indigenous-peoples-youth-pre-conference-337232	1534168

Oppfølging av forsoningskonferansen

Sammendrag

Saken omhandler Samisk kirkeråds arbeid med oppfølging av den internasjonale konferansen "Forsoningsprosesser og urfolk - Sannhet, helbredelse og transformasjon" (heretter kalt forsoningskonferanse) som ble arrangert i Trondheim 20.-21. juni 2016.

Forsoningskonferansen var et arrangement som kom i stand etter at Den norske kirke og Samisk kirkeråd i lang tid har arbeidet med temaet forsoning.

I forsoningskonferansen ble det vedtatt to uttalelser. Den første var uttalelsen fra ungdommer som deltok på en før-konferanse før selve forsoningskonferansen.

I sin uttalelse anerkjente ungdommene de mange som har gått foran oss, og som med sin motstand mot kolonisering har bidratt til at vi urfolk fremdeles er her som urfolk med våre egne språk, våre egne kulturer, og egen identitet. De tok opp det ambivalente forholdet som mange urfolk har til kirken på grunn av kirkens historie med overgrep mot urfolk, og ba kirkens ledere om å skape rom for overføring av tradisjonskunnskap, kultur, historie og åndelighet mellom generasjoner. De ba også kirken om å stå sammen med urfolk i arbeidet med forsoning og tilheling.

Forsoningskonferansens uttalelse bygde på uttalelsen fra ungdomskonferansen. De fremhevet blant annet at ungdommene hadde uttrykt sitt ønske om en endring mot en dekolonisert tenkemåte hvor man får en bedre kommunikasjon over grenser og mellom generasjoner. Forsoningskonferansen la vekt på at kirkene i verden må vedkjenne seg sitt ansvar i den undertrykkningen som urfolk har vært utsatt for. Konferansen understreket også behovet for at kirkene viser sann anger. Kirken må tåle å høre på de vonde historiene, historiene må tas imot som sanne historier. Urfolk må bli hørt, vi må være gjenstand for kirkas oppmerksomhet, forståelse og sanne anger.

Forslag til vedtak:

Samisk kirkeråd har sett på uttalelsene til urfolk som deltok på den internasjonale konferansen "Forsoningsprosesser og urfolk - Sannhet, helbredelse og transformasjon" som ble arrangert i Trondheim 20.-21. juni 2016.

1. For å kunne etterkomme de kravene som urfolk kommer med i sine uttalelser, så ser Samisk kirkeråd at arbeidet med samisk kirkefaglig kompetansebygging må få større fokus. Blandt annet er det viktig at kirkens diakonale tjenester har god kompetanse på samisk kultur, historie, språk og samfunn slik at man kan gi god og forsvarlig hjelp til den samiske befolkningen. Samisk kirkeråd ber KUN og Samisk høyskole om å ta et særlig ansvar for samiskrelatert kirkelig forskning.
2. Samisk kirkeråd støtter opp om Sametingets arbeid om å få etablert en sannhets- og forsoningskommisjon etter internasjonal modell. Samisk kirkeråd ser at det er behov for mer forskning på samenes historie og konsekvensene av assimilering. Det er viktig at sentrale myndigheter avsetter tilstrekkelig med ressurser til et slikt arbeid.
3. Samisk kirkeråd ser at det er behov for ressurser til regionale og lokale forsoningsprosesser. Det er viktig at bispedømmerådene prioriterer dette i sine budsjetter.
4. Samisk kirkeråd ønsker sammen med Kirkerådet og Mellomkirkelig råd å se på hvorvidt og evt. hvordan Den norske kirke selv skal initiere en kommisjon som skal se på Den norske kirkes rolle i forsoningsprosessen av samene.

Saksorientering

"Som kirke er vi kalt til å forkynne troen på at alle mennesker er skapt i Guds bilde og har samme verdi".

Denne setningen var innledningen til Kirkemøtekomiteens behandling av KM 13/97: Urfolk i den verdensvide kirke med utgangspunkt i samisk kirkeliv. Den setningen passer også inn som en innledning til Samisk kirkeråds arbeid med oppfølging av den internasjonale konferansen "Forsoningsprosesser og urfolk - Sannhet, helbredelse og transformasjon" (heretter kalt forsoningskonferanse) som ble arrangert i Trondheim 20.-21. juni 2016.

Forsoningskonferansen var et arrangement som kom i stand etter at Den norske kirke og Samisk kirkeråd i lang tid har arbeidet med temaet forsoning. I 1997 var kirkens forhold til samer en hovedsak med behandlingen av saken KM 13/97 Urfolk i den verdensvide kirke - med utgangspunkt i samisk kirkeliv. Kirkemøtet uttalte da at: *"Kirkemøtet erkjenner at myndighetenes fornorskingspolitikk og Den norske kirkes rolle i denne sammenheng har medført overgrep mot det samiske folk. Kirkemøtet vil bidra til at den uretten ikke skal fortsette."* Denne saken er senere blitt omtalt som forsoningssaken. Den saken har også lagt grunnlaget for mange av de senere sakene som Kirkemøtet senere har behandlet, bla. saken om Finnmarksloven (KM 11/03: Om lov om rettsforholdene og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke) og KM 07/06 Samisk kirkeliv - åpen folkekirke i forsoningens tegn. I tillegg har Strategiplanen for samisk kirkeliv punkter om samiskrelatert forsoningsarbeid. Der slås det fast at forsonings- og dialogprosjektet i Nord-Salten har satt forsoningsarbeid i sammenheng med kirkens generelle arbeid med styrkingen av samisk kirkeliv. Samtidig er det slått fast at det også bør arbeides med videreutvikling og spredning av erfaringene fra det lulesamiske forsonings- og dialogprosjektet (2005 – 2007). Gjennom prosjektet har Den norske kirke fått tilgang på svært viktige erfaringer som er overførbare med hensyn til lokalt og regionalt samisk-norsk forsoningsarbeid i andre deler av landet. I rapporten fra Dialog- og forsoningsprosjektet i Nord-Salten- 2005 -2007/8, «Alle har en historie å fortelle», sies det i kap. 4, «Veien videre»: *«Også i fortsettelsen gjelder det å holde sammen de individuelle og de politiske prosessene. Behovet som hvert enkelt menneske har, både som offer og overgriper, for å få sine opplevelser, sin smerte, sin skyld anerkjent, er grunnleggende. Denne anerkjennelsen må ledsages av praktiske og merkbare endringer på samfunnsmessig plan."* Strategiplanen for samisk kirkeliv peker også på viktigheten av at Den norske kirke følger med på samiske rettighetsprosesser for å sette de i en forsoningssammenheng.

Ansatte fra Samisk kirkeråd og Nord-Saltens forsoningsprosjekt har også vært på studiereise til Canada i 2014. Der deltok de på den siste samlingen som Canadas Sannhets- og forsoningskommisjon avholdt i Edmonton i mars 2014. I sluttrapporten etter konferansedeltakelsen ble erfaringene fra reisen og hvordan de kan knyttes til vårt arbeid trukket frem. Et av spørsmålene som ble trukket frem var hvordan Den norske kirke og den norske stat i dag omtaler og behandler det som skjedde her i landet i løpet av de siste 200 år? Hvilke problemstillinger er aktuelle å belyse i dag, med tanke på at mange av de historiske hendelsene knyttet til assimilering av samer i Norge fortsatt i dag i stor grad er behandlet med taushet, er skjult og fortrengt, både hos de som var direkte berørt og deres etterkommere, og hos statens myndigheter og institusjoner som utøvde uretten. I rapporten ble det trukket frem at ut fra det vi vet i dag om hva som virker frigjørende og helbredende, er det viktig å legge til rette for en type synliggjøring og bevisstgjøring som bygger på selvbestemmelse. Igangsetting av prosjekter og prosesser der enkeltmennesker får oppleve seg selv på nye måter, og får ta i bruk sine iboende

ressurser, er helt nødvendig. Bare slik kan folk få en annen og bedre hverdag. Samisk kirkeråd ser at det er behov for ressurser til regionale og lokale forsoningsprosesser, og det er viktig at bispedømmerådene prioriterer dette i sine budsjetter.

I forsoningskonferansen ble det vedtatt to uttalelser. Den første var uttalelsen fra ungdommer som deltok på en før-konferanse før selve forsoningskonferansen.

I sin uttalelse anerkjente ungdommene de mange som har gått foran oss, og som med sin motstand mot kolonisering har bidratt til at vi urfolk fremdeles er her som urfolk med våre egne språk, våre egne kulturer, og egen identitet. De tok opp det ambivalente forholdet som mange urfolk har til kirken på grunn av kirkens historie med overgrep mot urfolk, og ba kirkens ledere om å skape rom for overføring av tradisjonskunnskap, kultur, historie og åndelighet mellom generasjoner. De ba også kirken om å stå sammen med urfolk i arbeidet med forsoning og tilheling.

Forsoningskonferansen uttalelse brukte ungdommenes uttalelse som en del av grunnlaget til sin uttalelse. De fremhevet blant annet at ungdommene hadde uttrykt sitt ønske om en endring mot en dekolonisert tenkemåte hvor man får en bedre kommunikasjon over grenser og mellom generasjoner. Forsoningskonferansen la vekt på at kirkene i verden må vedkjenne seg sitt ansvar i den undertrykkningen som urfolk har vært utsatt for. Konferansen understreket også behovet for at kirkene viser sann anger. Kirken må tåle å høre på de vonde historiene, historiene må tas imot som sanne historier. Urfolk må bli hørt, vi må være gjenstand for kirkas oppmerksomhet, forståelse og sanne anger. I rapporten etter de ansattes studietur til Edmonton er det godt beskrevet:

"Fortsatt i dag bærer mange på smerte og sorg over tap av kulturell verdighet og menneskeverd. I den grad disse hendelsene har skapt dysfunksjonelle familierelasjoner, med spor av tilknytningsproblemer, må det gjøres et arbeid for å snakke sant om hva som har forårsaket dette, slik at ikke folk må leve med en negativ selvforståelse knyttet til eget folks evne til selvrealisering og livsmestring. Rasismen har ikke tatt slutt. Den har bare tatt nye former, og i mange tilfeller blitt internalisert. I dag lever den videre som enkeltmenneskers negative selvforståelse. Problemer og vanskeligheter som har oppstått som en direkte følge av assimileringen, blir fortsatt forstått som selvforskyldt og knyttet til samisk eller kvensk identitet." (Rapport fra studieturen til Edmonton 2004)

Kirkemøtet uttalte i sak 13/97 Urfolk i den verdensvide kirke med utgangspunkt i samisk kirkeliv at *"Kristendommen har vært et gode for det samiske folk og den læstadianske vekkelsen har bidratt til å styrke samisk selvfølelse. Til tross for dette har Den norske kirke spesielt i dette århundret latt seg bruke av norske myndigheter i en fornorskingspolitikk som vurderte samisk kultur som mindreverdig."* Denne formuleringen viser en forståelse for den ambivalensen som urfolksungdommene i sin uttalelse refererer til. Det er viktig at Den norske kirke fortsatt har et øye for denne ambivalensen. Kirken må ta på alvor at samenes historie, tradisjoner og erfaringer danner grunnlag for deres refleksjon om teologi og kristen tro. Kirken må også vise en åpenhet og interesse for samenes egen kristendomsforståelse, og være med på å styrke den slik at den fortsatt kan overføres til kommende generasjoner. Dette kan gjøres av kirkens egne menigheter, men det er også viktig at kirken etterspør dette fra utdanningsinstitusjonene som utdanner kirkelige medarbeidere. I tillegg til de ordinære teologiske utdanningsinstitusjonene, vil Samisk kirkeråd trekke frem Samisk høgskole som en ressurs i arbeidet med bevaring og videreføring av samisk tradisjonskunnskap. Samisk kirkeråd har i samarbeid med Samisk høgskole og Kirkens utdanningscenter Nord gjennomført et videreutdanningstilbud til prester. Vi ser imidlertid

behovet for at kunnskap om samisk kristendomsforståelse, samisk språk og kultur kommer inn tidligere i utdanningsforløpene og at den er obligatorisk for alle som tar en kirkefaglig utdanning i Norge. I strategiplan for samisk kirkeliv er Samisk høyskole og Kirkelig utdanningscenter Nord nevnt som to institusjoner som bør få et særskilt ansvar for samiskrelatert kirkelig forskning. Dette punktet er ikke realisert, og den senere tids forskning forsterker dette behovet. Her må både Samisk kirkeråd, Kirkerådet og bispedømmerådene være mye mer aktive for å bidra til at de tiltakene som er nevnt i strategiplanen for samisk kirkeliv virkeliggjøres.

Et punkt som konferansens deltakere uttalte var at urfolk må bli hørt, vi må være gjenstand for kirkas oppmerksomhet, forståelse og sanne anger. I dette ligger det et krav om at kirka selv vedkjenner seg sitt ansvar i den undertrykkningen som urfolk har vært utsatt for. Den norske kirke har som tidligere nevnt arbeidet med dette temaet lenge. Det er gjort mange vedtak og tiltak som viser at Den norske kirke har latt seg berøre av samenes historie og ønsker å endre på situasjonen. Det kan også tenkes at det forsoningsarbeidet som Den norske kirke har gjort, har inspirert andre til å begynne å arbeide med dette. Det er viktig at dette arbeidet ikke stopper opp, men fortsatt har stort fokus fremover. Grunnen til det er at vi ikke kan si at vi vet alt om konsekvensene av fornorskningen av samene.

Å bringe frem sannheten og å få til forsoning har utvilsomt en stor gevinst for menneskers helse. Det er lett å tenke seg at å leve med krenkelser og en nedvurdering av ens egenverdi fører til et lavt selvbilde og selvforakt som er svært skadelig for menneskers psykiske velvære. I den senere tid er vi imidlertid også blitt mer og mer klar over marginaliseringens konsekvenser på menneskers fysiske helse som tidligere ikke har vært like entydig. Et eksempel er at kulturell marginalisering fører til høyere risiko for hjertesykdom (Eliassen 2013). Dette viser kompleksiteten i konsekvensene av fornorskingspolitikken som samer, kvener og andre minoriteter har blitt utsatt for. Denne kompleksiteten gjør også at dersom man skal ta på alvor arbeidet med en sannhets- og forsoningskommisjon i Norge, så må det settes av betydelige midler til det.

I arbeidet med forsoning, er det også viktig å se på forsoning innad i det samiske samfunnet. Vi vet fra forskningsdata at flere samer enn norske rapporterer at de har vært utsatt for vold og overgrep (Eriksen et.al 2015). Undertrykking og mangel på innflytelse over egen situasjon er negativt, det har vi erfaringer fra i det samiske samfunnet.

I dag har vi en situasjon med uavklarte rettigheter og manglende innflytelse innenfor tradisjonelle samiske næringer. Det kan føre til at enkeltmennesker handler for å sikre sine egne rettigheter og egne muligheter uten å ta hensyn til andre. Slike handlemønstre kan føre til at andre opplever urettferdighet, krenkelser og frustrasjon. Det igjen bidrar til splittelser innad i det samiske samfunnet. Usikkerheten som uavklarte rettigheter og manglende påvirkning ved inngrep i land eller vann fører med seg kan være en stor psykisk belastning for enkeltmennesker. Klimaendringene fører også med seg store utfordringer for mennesker som lever av tradisjonelle samiske næringer, og mange kan bli usikre på fremtiden. I en situasjon hvor mennesker blir satt opp mot hverandre, eller mennesker må leve i en uavklart situasjon lenge, så må vi som kirke aktivt arbeide for å hjelpe mennesker slik at de klarer å få øye på hva som er strukturelle årsaker til deres situasjon i dag, og styrke dem slik at de i stedet for å bebreide hverandre klarer å mobilisere kreftene til sammen å arbeide for å endre på situasjonen. Det er viktig at kirkens diakonale tjeneste opparbeider seg kompetanse på disse temaene slik at man kan gi god og forsvarlig støtte til den samiske befolkningen.

I Canada ble sannhets- og forsoningsprosessen finansiert av staten med en ramme på 20 millioner CAD (ca. 134 millioner NOK). I tillegg ble det avsatt 125 millioner CAD (ca. 836 millioner NOK) til arbeidet med behandling av skader som følge av fysiske og seksuelle overgrep i internatskolene. Selv om Canada og Norge ikke automatisk kan sammenlignes med tanke på historie, antall urfolk etc. så viser likevel eksempelet at staten må være villig til å sette av tilstrekkelig med midler til et slikt arbeid dersom det skal monne. Fornorskningens konsekvenser har påvirket samiske enkeltpersoner og samiske samfunn ulikt. En sannhetsprosess må ha ressurser nok til at alle disse historiene kan komme frem. Kirken har alltid stått på de undertrykte side. I Canada kom denne kommisjonen i stand som følge av en rettskjennelse. For Samisk kirkeråd er det viktig at samene ikke skal måtte gå gjennom en rettsprosess for å få opp en sannhetskommisjon i Norge. Det ikke er verdig staten Norge å tvinge sitt urfolk til domstolene for å få på plass en slik kommisjon.

Selv om arbeidet med å bringe frem og rette på de skadene som fornorskningen har bragt med seg har pågått lenge, er det først i den senere tid at man fra samisk hold så klart uttrykker behovet og ønsket om en kommisjon som skal se på konsekvensene av fornorskningen og arbeide for forsoning og helbredelse. Et nærliggende spørsmål blir da om kirken ønsker en slik sannhetsprosess for å se nærmere på Den norske kirkens rolle i fornorskningen og den religiøse undertrykkningen av samer. Her er det også nærliggende å nevne at nyere forskning viser at i Finnmark så ble samer kristnet samtidig med nordmenn på 1300-tallet (Rasmussen 2016). Det bringer frem et ytterligere moment, nemlig at kirken ikke bare var et redskap for fornorskingspolitikken, men den nedvurderte, undertrykte og fjernet samisk kristendom til fordel for en norsk kristendom fordi den samiske kristendomsforståelsen var ukjent for de norske misjonærene og prestene som da opererte. Dette momentet forsterker vårt poeng om at utdanningene til kirkelige stillinger over hele landet må inneholde kompetansekrav om samisk kristendomsforståelse, samisk språk og kultur og historie.